

Cross-over!

De rol van de uitgeverij in leesbevordering bij adolescenten

Nog niet eerder is onderzocht welke rol uitgeverijen spelen in de leesbevordering bij jongeren. Mirjam van Vliet begaf zich tijdens haar afstuderen aan de Letterenfaculteit van de Universiteit Utrecht dan ook op onontgonnen terrein. In haar scriptie behandelt ze achtereenvolgens de begrippen leesbevordering, leesbevordering in de praktijk, adolescenten en lezen, de uitgeverij, om tot slot bij de kern van haar scriptie uit te komen: de rol van uitgeverijen bij de leesbevordering bij adolescenten.

Anke Lavrijsen

Leesbevordering

Leesbevordering is een lastig terrein, zowel voor het doen van onderzoek ernaar als voor de uitvoer van de verschillende activiteiten. Bij het begrip 'leesbevordering' worden verschillende definities gehanteerd, bijvoorbeeld: 'bevorderen van het lezen van fictie', 'achterstandsbestrijding' en 'bevorderen van het leren lezen'. Het probleem van de verschillende definities van leesbevordering vereist dat bij elke activiteit en bij elk onderzoek duidelijk is welke definitie en welke doelstelling men op dat moment voor ogen heeft. Van Vliet hanteerde in haar scriptie de definitie: 'het bevorderen van het lezen van fictie en het plezier erin'.

Pas in 1986 en 1987 verschenen de eerste verontrustende rapporten die melding maakten van een achteruitgang in het lezen, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht. Naar aanleiding hiervan werd Stichting Lezen opgericht door het Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC), de Nederlandse Boekverkopers Bond

(Nbb) en het Nederlands Uitgeversverbond (NUV). Deze stichting stelde zichzelf als doel het (plezier in) lezen in de Nederlandse en Friese taal, met name het lezen van literaire teksten, actief te bevorderen.

Bij het leesbevorderingsbeleid zijn drie aspecten van belang: lezen is belangrijk als vaardigheid om te kunnen communiceren (terugdringen analfabetisme); lezen draagt bij aan de ontwikkeling van de verbeelding en creativiteit van de lezer (invloed op je persoon); lezen draagt bij aan de vaardigheid om met verschillende soorten informatie om te gaan (de zogenaamde mediacompetentie).

Leesbevordering richt zich op het lezen in het algemeen, het technisch en begrijpend lezen op de basisschool, het lezen van literaire teksten en het terugdringen van het analfabetisme. Leesbevordering kan zeer uiteenlopende doelen nastreven als literaire competentie, leesvaardigheid, leesplezier, mediumvaardigheid en cultuurparticipatie in het algemeen. In haar scriptie citeert Van Vliet Herman Pleij:

'Voor mij en mijn generatie is het lezen van fictie een volstrekt onmisbaar onderdeel van het bestaan. Door te lezen kun je vluchten uit de alledaagsheid en je emotioneel ontwikkelen en intellectueel verdiepen. Daar komt bij dat boeken, in vergelijking met andere leveranciers van fictie, zoals film of televisie, een prikkelende invloed op mij hebben. Ik kan erdoor ontroerd raken, gaan nadenken of meer willen weten. Dat vind ik een groot voordeel.'

Wat betreft de leesbevordering in de praktijk is de grootste en meest overkoepelende organisatie wellicht Stichting Lezen, gevolgd door de boekhandel, de bibliotheek, culturele instellingen en de massamedia. Natuurlijk speelt ook het onderwijs een prominente rol.

Adolescenten en lezen

Hoeveel leest een jongere in de leeftijdsgroep twaalf tot negentien jaar? In 1975 leest deze groep gemiddeld 2,2 uur per week in een boek. In 1990 was dat teruggelopen naar 1,7 uur per week. In 1975 was voor deze groep het totaal aantal leesuren per week gemiddeld nog 4,3 uur. In 1990 was dat teruggelopen naar 3,0 uur per week. Het onderwijs zou een grote rol moeten spelen bij de literaire socialisatie van jongeren. Aangezien de cijfers met betrekking tot het leesgedrag van jon-

geren er niet om liegen, lijken de scholen aan hun doel voorbij te schieten. Wat vinden jongeren nu zelf van het literatuuronderwijs? In de leesautobiografieën van Schön komt het onderwijs er bekaaid af en lijkt niet of nauwelijks een rol te spelen bij de literaire socialisatie. Zowel de niet-lezers als de veellezers noemen het

onderwijs nauwelijks. Zij die dat wel doen, geven aan dat het verplichte lezen op school van te veel teksten het leesplezier danig deed afnemen. Veel jongeren vinden de leeslijsten te lang en de verplichte boeken saai en te moeilijk. De boeken zijn niet afgestemd op hun beleavingswereld. Dat laatste is één van de redenen waarom

twaaflussers niet meer willen lezen dan ze al doen.

Bij de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs wordt van de leerlingen impliciet ook de overstap van jeugdliteratuur naar volwassenenliteratuur verwacht. Deze overstap is te groot, aangezien veel van de volwassenenliteratuur niet aansluit bij de beleavingswereld van een tiener. Er is echter wel goede jeugdliteratuur die een brugfunctie zou kunnen vervullen.

Onderzoek

Van Vliet heeft verschillende uitgeverijen benaderd om mee te werken aan haar onderzoek, onderverdeeld in drie categorieën: literaire uitgeverijen, kinderboekenuitgevers en educatieve uitgeverijen. De Geus en J.M. Meulenhoff (literaire uitgeverijen), Gottmer, Lemniscaat, Querido en Van Holkema & Warendorf (kinderboeken) en Zwijssen, Biblion en Bulkboek (educatieve uitgeverijen) waren bereid om deel te nemen aan haar onderzoek. Omdat ook een aantal uitgeverijen medewerking weigerde, zijn de verhoudingen enigszins scheef. Van Vliet geeft in haar conclusie dan ook aan dat, om een juist beeld te krijgen van de situatie, het nodig is dat er een groter onderzoek verricht wordt, waarbij voornamelijk het aantal respondenten groter is.

Om informatie van de verschillende uitgevers te verkrijgen heeft Van Vliet interviews afgenomen. Ze heeft bewust gekozen voor het afnemen van interviews en niet voor een minder tijdrovende enquête, omdat enquêtes niet altijd geretourneerd worden. Ook worden ze niet altijd even zorgvuldig ingevuld. Bij een interview heb je deze twee elementen als onderzoeker zelf in de hand. Aangezien er nog niet eerder onderzoek gedaan was op dit gebied, is het bovendien moeilijk om duidelijke stellingen voor een enquête te formule-

ren. Een interview laat dan wat meer ruimte open.

Resultaten

Met betrekking tot leesbevordering heeft Van Vliet aan de verschillende uitgevers gevraagd naar een definitie van leesbevordering, het nut van lezen en het nut van leesbevordering. Alle uitgevers zijn het erover eens dat lezen nuttig is. Wel wijken ze af in gradaties van nut. Uitgeverij Zwijsen vindt het maatschappelijk nut net zo belangrijk als het cultureel nut. Querido spreekt naast leesplezier en cultureel nut van esthetisch effect. Ook uitgevers erkennen de verschillende manieren om het begrip leesbevordering in te vullen. Niemand beweert dat ieder mens zou moeten lezen, maar door niet te lezen missen mensen veel plezier, leren ze wellicht minder over andere culturen en missen ze een middel tot ontspanning en ontsnapping aan de werkelijkheid.

Wat betreft de bekendheid bij de diverse uitgeverijen van onderzoek naar lezen en leesbevordering en wat de uitgeverij doet met de resultaten van een dergelijk onderzoek, waren de antwoorden minder positief dan werd verwacht. Alle uitgevers zijn als het ware passief op de hoogte van wat er in de wetenschap op dit gebied gebeurt en besteden enkel aandacht aan onderzoek dat direct voor hen van belang is. Biblion volgt het onderzoek op de voet, Bulkboek is bekend met onderzoek op het gebied van literatuuronderwijs en Zwijsen volgt het onderzoek over lezen en leesonderwijs.

Er is nogal wat verschil in het leesbevorderingsbeleid dat de uitgeverijen voor adolescenten hanteren. Niet alle uitgeverijen hebben een speciaal beleid omtrent boeken voor jongeren. Dit geldt voor De Geus, die zich in het geheel niet richt op die leeftijdscategorie, en voor Biblion en Zwijsen, die

geen literatuur uitgeven en dus vanzelfsprekend ook geen speciaal beleid voeren omtrent boeken voor adolescenten. Overigens heeft De Geus één auteur, Els de Groen, die nu heel bewust voor middelbare scholieren gaat schrijven, omdat er naar haar idee te weinig geschikte literatuur is. Naast het leesbevorderingsbeleid heeft Van Vliet gevraagd in hoeverre de uitgeverij boeken aanbiedt voor adolescenten en wat deze boeken geschikt maakt voor adolescenten.

Querido maakt onderscheid tussen boeken voor twaalfplussers en boeken voor vijftienplussers. Dit onderscheid kenmerkt zich naast inhoudelijke componenten ook in de vormgeving van de boeken. De covers van de paperbacks voor twaalfplussers zijn geïllustreerd; de boeken voor vijftienplussers hebben een foto op het omslag. De boeken zijn geschikt voor de bedoelde leeftijden omdat de hoofdpersoon vaak een leeftijdsgenoot is.

Lemniscaat en Van Holkema & Warendorf geven minder boeken voor jongeren uit dan Querido en Gottmer, maar ook bij deze uitgeverijen geldt dat de boeken zich kenmerken door een voor jongeren herkenbare problematiek en een bepaalde stijl. Bij Lemniscaat en Van Holkema & Warendorf wordt echter nauwelijks uitgegeven voor vijftienplussers. Voor de leeftijdsgroep twaalf tot vijftien jaar wordt wel veel gedaan aan de promotie van deze boeken. Beide uitgeverijen richten zich met hun fonds niet speciaal op de oudere leeftijdsgroep, want dat is een moeilijke leeftijdsgroep waar je niet zo gemakkelijk boeken aan slijt. Als er zich een auteur voordoet die een boek geschreven heeft dat juist wel voor deze groep geschikt is, willen ze het wel uitgeven. Het fonds van Gottmer kent een doorgaande lijn; ook zij geven boeken voor vijftienplussers uit. Deze boeken kenmerken zich, net als bij

Querido, door een meer volwassener omslag, vaak met foto in plaats van met tekening.

De cover speelt een essentiële rol in de keuze van de jongeren; daarnaast spelen de SYPRAB-gids (Shock Your Parents Read A Book), de Jonge Jury, advertenties en promotie op scholen een belangrijke rol. Lemniscaat geeft daarnaast nog de Lemniscaatkrant uit. Natuurlijk worden de boeken ook via de aanbiedingsbrochures aan de boekhandel en pers aangeboden, maar dan is het toch de boekhandel die ervoor moet zorgen dat de boeken op de juiste plek in de winkel liggen om ze bij de juiste doelgroep te krijgen.

Bulkboek richt zich bij uitstek op middelbare scholieren. In de Bulkboekreeksen en de Penta Pockets zitten boeken die volgens Bulkboek geschikt zijn voor middelbare scholieren. Ze richten zich echter niet op jeugdliteratuur; dat hoort naar hun idee bij de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Jongeren vanaf een jaar of vijftien, zestien zouden in staat moeten zijn om volwassenenliteratuur te lezen.

Voortgezet onderwijs

Van Vliet heeft ook gekeken naar hoe de relatie van uitgeverijen tot middelbare scholen is en hoe de relatie tot de verschillende pocketreeksen is. Scholen spelen een grote rol in welke boeken bij jongeren terechtkomen. Voor bijna alle uitgevers is de verhouding met het onderwijs 'gefrustreerd'. Volgens uitgeverij Querido lijkt er onder docenten een soort *dédain* te heersen voor jeugdliteratuur in de trant van: 'Ja maar, ik geef Nederlands, dan kan ik toch geen jeugdliteratuur gaan lezen'. Op deze manier minachten ze hun leerlingen, gaan uit van het starre begrip 'dit is literatuur' en gaan voorbij aan de belevingswereld van de jongeren en aan het feit dat jeugdliteratuur een brugfunctie kan vervullen

naar volwassenenliteratuur. De uitgeverij heeft nauwelijks een rol in hoe docenten hun literatuuronderwijs vervullen. Ze proberen docenten direct te bereiken door aanwezig te zijn op de Nederlandse Onderwijs Tentoonstelling (NOT), daar te laten zien wat ze uitgeven en na te gaan wat de docenten voor hun onderwijs nodig hebben. Een aantal auteurs van Lemniscaat gaat via stichting Schrijvers School Samenleving (SSS) naar scholen, al betreft dit vaker het basis- dan het voortgezet onderwijs. Met een aantal scholen hebben ze goede contacten, maar als een docent niet enthousiast is, worden boeken niet onder de aandacht gebracht. Voor Van Holkema & Warendorf is Carry Slee een auteur die een brugfunctie vervult. Zij schrijft over onderwerpen die jongeren aanspreken, gaat veel naar scholen door het hele land voor lezingen en wordt door leden van de Jonge Jury regelmatig beloond met een bekroning. Veel projecten van Van Holkema & Warendorf zijn echter gericht op het basisonderwijs. De scholieren in het voorgezet onderwijs zijn als groep lastig te bereiken. Via ouders lukt dat niet meer en door de verschillende onderwijsvormen is de groep erg versnipperd en worden de activiteiten die op hen gericht zijn minder doelmatig. De beide literaire uitgeverijen, De Geus en Meulenhoff, hebben zelf weinig contact met het voorgezet onderwijs, maar voor beide is SSS heel belangrijk om nieuwe auteurs onder de aandacht te brengen. De educatieve uitgeverijen hebben alle drie intensief contact met het onderwijs, al ligt het accent ook voor Zwijsen op het basisonderwijs. Bij Biblion proberen ze aanwezig te zijn op alle evenementen voor het voortgezet onderwijs en het onderwijs op de hoogte te houden van nieuwe ontwikkelingen op onderzoeksgebied. De jaarlijks her-

nieuwde gids *Boek en Jeugd 12+* en het periodiek *Jeugdliteratuur in de basisvorming* zijn voorbeelden van uitgaven voor docenten in het voortgezet onderwijs. Bulkboeks grootste doelgroep is het onderwijs. Hun uitgaven worden via het onderwijs verspreid, maar ze geven bijvoorbeeld ook *Het ABC van het leesdossier* uit. Ook via de internetsite www.schrijversnet.nl bereikt Bulkboek docenten en scholieren. Met meer dan 30.000 bezoekers per maand lijkt dat te slagen. Alle uitgevers geven meestal toestemming voor opname van boeken uit hun fonds in pocketreeksen zoals de Grote Lijsters, Jonge Lijsters, Malmberg Boekentoppers en Penta Pockets, die door verschillende uitgeverijen voor het onderwijs worden samengesteld. Dit geldt niet voor Biblion en Zwijsen, die geen uitgaven hebben die erin zouden passen; Bulkboek, die zelf tot voor kort uitgever was van de Penta Pockets (nu Wolters Noordhoff) en De Geus, die nooit aanvragen lijkt te krijgen voor opname van boeken uit het fonds in een pocketreeks en die zelf een eigen pocketreeks heeft. Het is een passieve relatie: de educatieve uitgeverij stelt de titellijst samen en de betreffende uitgevers geven al dan niet hun goedkeuring. De uitgevers bemoeien zich niet of nauwelijks met deze titellijst en dragen in eerste instantie niet zelf titels aan voor opname in een pocketreeks. De pocketreeksen zijn voor uitgevers dus geen manier om zich gericht met leesbevordering voor leerlingen in het voortgezet onderwijs bezig te houden.

Dag van de Literatuur

Hoe is de relatie tot Bulkboeks Dag van de Literatuur? De jeugdboekenuitgevers vinden een dergelijke dag een goed initiatief dat zeker moet blijven, omdat dit een dag is waarop leerlingen

en docenten in contact komen met auteurs en met de door hen mogelijk nog niet ontdekte 'leuke' kanten van literatuur. Helaas betreft het op deze dag alleen auteurs van volwassenenliteratuur en zijn de jeugdboekenauteurs niet aanwezig en worden ook hun uitgevers niet vertegenwoordigd. De Geus heeft geen betrekkingen met de dag, maar ziet wel het belang ervan in. Als er auteurs uit hun fonds op de dag aanwezig zijn, dan wordt dat geregeld via SSS. Uitgeverij Meulenhoff is actiever betrokken en probeert een dergelijke activiteit te stimuleren via auteurs, mensen van de uitgeverij of posters en ander materiaal. Uitgeverij Zwijsen heeft geen enkel contact met de dag. Biblion probeert, net als op de NOT, altijd aanwezig te zijn met een informatiestand.

Stichting Lezen

Tot slot heeft Van Vliet in haar onderzoek gekeken naar de relatie tot Stichting Lezen, de boekhandel en de bibliotheek. Hoewel een aantal van de uitgeverijen zegt wel contact te hebben met Stichting Lezen en af en toe met ze samenwerkt, heerst er toch een zekere mate van onderhuidse spanning ten opzichte van de manier waarop de uitgevers door Stichting Lezen bij projecten betrokken worden. Volgens Querido heeft de stichting de neiging gehad de uitgevers een beetje weg te houden, omdat de uitgeverij het altijd van economisch gewin moet hebben en zelf geen stichting is. Los van deze kritiek bestaan er wel goede contacten. De Werkgroep Kinderboekenuitgevers binnen de Groep Algemene Uitgevers (GAU), waar nagenoeg alle kinder- en jeugdboekenuitgevers zitting in hebben, heeft een redelijk goed contact met de Stichting Lezen. Van Holkema & Warendorf geeft aan dat het contact voornamelijk via de brancheorganisa-

ties zoals de Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) verloopt en niet direct met Stichting Lezen zelf. Lemniscaat is de enige jeugdboekenuitgeverij die denkt geen contact met de stichting te hebben. Voor De Geus geldt dat er heel incidenteel contact is. Zwijsen geeft aan – met uitzondering van het project Fantasia, dat werd ontwikkeld in opdracht van Stichting Lezen en uitgegeven is door Zwijsen – weinig te maken te hebben met de stichting. Het contact is er wel, maar er wordt weinig materiaal vervaardigd in opdracht van de stichting. Ook bij Biblion is er een aantal uitgaven dat in samenwerking met Stichting Lezen tot stand is gekomen. Biblion vindt het een goede instelling, maar vindt ook dat ze met een veel te klein budget moet werken en daardoor kant noch wal lijkt te raken met een aantal projecten. Bulkboek is de enige die aangeeft veel contact met Stichting Lezen te hebben. De stichting is bij hun projecten betrokken als subsidieverstrekker. Wel vindt Bulkboek dat Stichting Lezen actiever zou kunnen zijn in het vragen naar de ideeën van uitgevers.

Boekhandel en bibliotheek

De relatie tot de boekhandel is voor alle uitgeverijen, behalve voor de educatieve uitgeverijen, van groot belang. Auteurs uit het fonds gaan erheen voor signeursessies en lezingen, af en toe worden er speciale uitgaven voor de boekenweek gemaakt, er wordt bij bepaalde acties extra promotiemateriaal gemaakt en soms wordt de presentatie van een nieuw boek in een boekhandel gehouden. Over de relatie tot de bibliotheek zijn de meningen verdeeld. Querido heeft weinig contacten met de bibliotheek. De auteurs die lezingen geven in bibliotheken worden hiertoe door de SSS uitgenodigd. Dit gaat buiten de

uitgeverij om. Ook voor Lemniscaat, Gottmer en Van Holkema & Warendorf geldt dat er via SSS schrijvers uit het fonds lezingen houden. De laatstgenoemde verspreidt echter ook wel eens materiaal via de bibliotheek en werkt mee aan tentoonstellingen voor een jonger publiek. Bij Lemniscaat wordt geprobeerd om de boekhandel samen met de bibliotheek acties te laten ondernemen. Voor Gottmer geldt vooral een afwachtende houding naar de bibliotheek toe. Vanuit De Geus en Meulenhoff zijn er weinig contacten met de bibliotheken. Auteursbezoeken lopen via SSS. Voor Zwijsen en Bulkboek is er geen relatie tot de bibliotheek. Biblion heeft nauwe banden met de bibliotheek omdat zij in het verleden onderdeel uitmaakte van het NBLC. Biblion publiceert dan ook nog steeds voor een groot deel bibliotheekgerelateerde uitgaven.

Conclusie

Een heel algemene eerste conclusie is dat uitgeverijen nauwelijks betrokken zijn bij leesbevorderende activiteiten voor jongeren en een actieve rol erin ook niet lijken te ambiëren. Hiervoor is een aantal verklaringen te geven – en er kan ook onderscheid gemaakt worden tussen de functies die de verschillende uitgeverijen hebben. In de eerste plaats blijft een uitgeverij een bedrijf dat winst moet maken. Een tweede verklaring voor de passieve rol van de uitgeverij in leesbevordering is het feit dat er toch al weinig leesbevorderende activiteiten voor het voortgezet onderwijs georganiseerd worden. Een van de weinige activiteiten waarbij leerlingen uit het voortgezet onderwijs betrokken worden is Bulkboeken 'Dag van de Literatuur'. Een derde verklaring kan liggen in het begrip leesbevordering zelf. Hoewel alle uitgevers er uiteindelijk wel een definitie bij hebben en er een mening over hebben gevormd, blijkt

ook bij hen verwarring te bestaan over de precieze definitie ervan. Het begrip leesbevordering leeft niet bij de uitgeverij. Een uitgever denkt bij het uitgeven van boeken niet aan het feit of dat boek het leesplezier van de lezer zal verhogen. Er lijkt een tegenstrijdigheid te zijn tussen de morele kant van uitgeven – leesbevordering – en de commerciële kant ervan: uitgevers zijn zeer vaak gericht op hogere verkoopprijzen en verschillen daarin niet van andere commerciële bedrijven als levensmiddelenfabrikanten of autoverkopers. Wanneer we kijken naar de drie soorten uitgeverijen blijkt dat een onderscheid in de verschillende rollen die zij spelen op zijn plaats is. Het verschilt per uitgeverij welk belang er gehecht wordt aan het bereiken van de moeilijk bereikbare jongeren. De jeugdboekenuitgeverijen zijn het meest gericht op de scholieren in het voortgezet onderwijs. Van de twee literaire uitgeverijen richt Meulenhoff zich het meest op jongeren, al geeft ze niet specifiek geschikte boeken uit. De Geus richt zich nauwelijks op jongeren omdat ze die niet als doelgroep zien. De rol van de educatieve uitgeverijen varieert van geen rol tot een actieve rol. Zwijsen is geenszins betrokken bij leesbevordering in het voortgezet onderwijs, aangezien de methoden van de uitgeverij gericht zijn op het basisonderwijs. Biblion probeert waar mogelijk aanwezig te zijn op evenementen voor het voortgezet onderwijs en vakuitgaven op dit gebied te verzorgen. Bulkboek is het meest betrokken bij de jongeren door de uitgave van pocketreeksen en de organisatie van Bulkboeken 'Dag van de Literatuur'. Wat betreft het contact met het onderwijs: wanneer er beter contact zou zijn, zou het makkelijker zijn het belang van het lezen en laten lezen van jeugdliteratuur aan te geven en zou het voor de literaire uitgeverijen makkelijker

zijn nieuwe literatuur op leeslijsten te krijgen.

Een opinie over het leesgedrag van jongeren en de rol van uitgevers daarbij wordt gedeeld door een aantal van de uitgevers. Zij denken dat het misschien niet zo erg is dat jongeren weinig lezen. Een groot deel gaat wel weer lezen zodra ze ouder zijn en niet meer verplicht voor school hoeven lezen. Er hoeft dus niet op alle mogelijke manieren geprobeerd te worden jongeren aan het lezen te krijgen.

Vervolg

Mirjam van Vliet zou graag een vervolgonderzoek zien, groter opgezet dan het hare, waarbij gekeken wordt naar het belang van lezen en naar het belang van leesplezier voor de ontwikkeling van de mens, om te toetsen of leesbevordering echt nodig is. Volgens haar blijft deze tak van wetenschap een lastige aangelegenheid aangezien men nooit zal weten hoe een persoon zich had ontwikkeld als hij of zij in plaats van lezer geen lezer was geweest of andersom.

Anke Lavrijsen is werkzaam als docente Nederlands op de vmbo-afdeling van scholengemeenschap De Rooi Pannen in Tilburg. Ze houdt zich in het bijzonder bezig met het bevorderen van het lezen van fictie op het vmbo. ■

advertentie

uclo
RuG

De Rijksuniversiteit Groningen - het UCLO, het ETOC en de Faculteit der Letteren - organiseert de

Dag van taal & cultuur

Maak werk van je vak

op vrijdag 15 maart 2002 in Groningen

TAAL

CULTUUR

PRAKTIJK

De dag is bedoeld voor docenten Nederlands, Duits, Engels, Frans, Spaans en CKV/KCV, en taalondersteuners (RT, NT2, taalbeleid) in het voortgezet onderwijs. Deze dag wordt georganiseerd in plaats van de afzonderlijke studiedagen voor Nederlands, Moderne Vreemde Talen (Bakkeveen/Borne) en Taalbeleid. Het ochtendprogramma bevat, naast specifieke vakbijeenkomsten, diverse subplenaire lezingen (o.a. door Gerard Westhoff) en een plenaire lezing door Frits van Oostrom.

In het middagprogramma bieden drie hoofdstromen: **TAAL - CULTUUR - PRAKTIJK** de keuze aan ± 45 workshops. Nieuwe ontwikkelingen op het vakgebied, concrete lessuggesties en praktijkervaringen van collega's van andere scholen staan daarbij centraal.

Tijdens een grote informatiemarkt geven diverse uitgevers acte de présence, als ook educatieve instellingen op het gebied van taal- en cultuuronderwijs.

Inschrijving

bij voorkeur digitaal via onze website (www.uclo.rug.nl) of door middel van het inschrijfformulier via Levende Talen (januarinummer) en via de post.

Kosten

€ 175,- pp. inclusief materiaal en lunch
€ 100,- pp. vanaf de 6e aanmelding van één school

Meer informatie

H. Ewalts 050-363 5283/6750
e-mail: h.ewalts@uclo.rug.nl of via
onze website: www.uclo.rug.nl